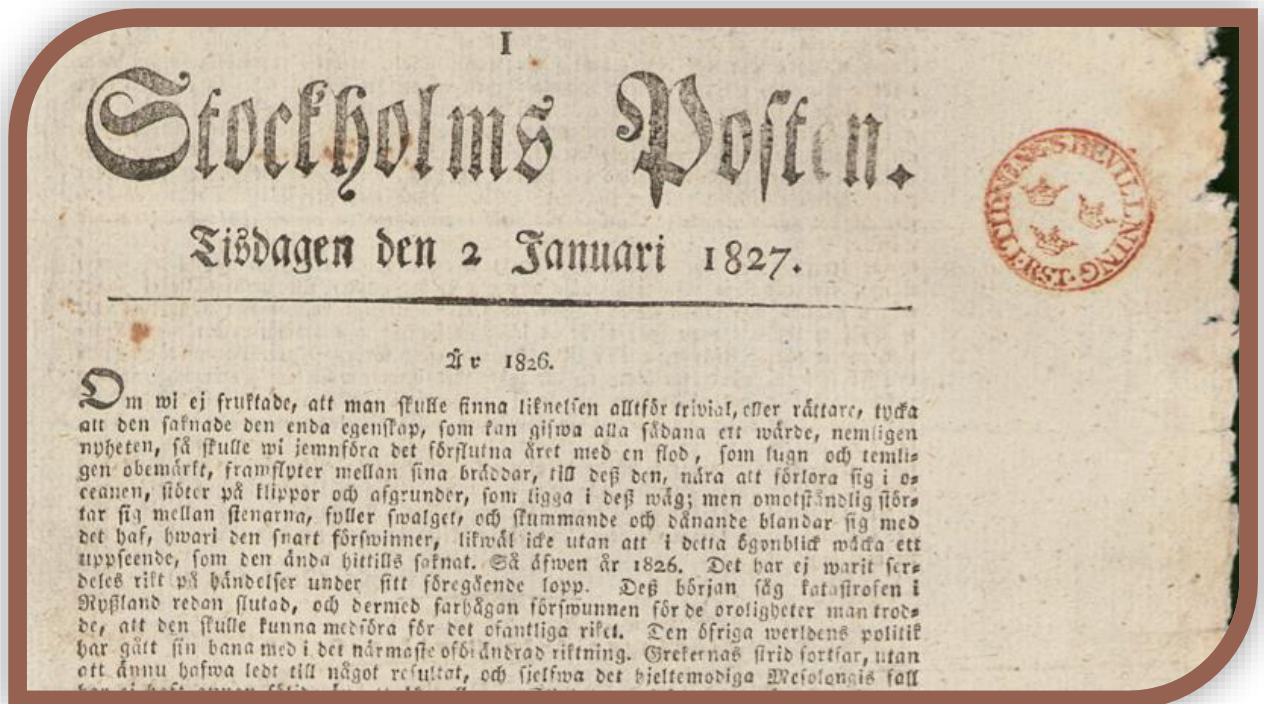

Tidningsklipp

I Fädrens Spår För Framtids Kunskap

Claes Hjelm
Brottbby Vallentuna
november 2015
clhj@outlook.com

9 Fäders Spår För Framtids Segrar

Gustav Vasa talar till dalkarlarna
målning av Johan Gustav Sandberg

"Bara den som känner sin bakgrund har en framtid."

Wilhelm von Humboldt (1767-1835)

Sammanfattning av tidningsklipp

De tidningsklipp som finns i dokumentet är en del av de gamla tidningsklipp jag har hittat i samband med mina föräldrars bortgång i samband med den genomgång av deras hus i Älvsjö inför försäljningen som jag och mina syskon Ulla och Lennart hade.

Vi hittade dessa tidningsklipp ibland en massa dokument vi gick igenom, vilken tur att vi fann dessa då de har varit till stor hjälp i min släktforskning om mina förfäder, i synnerhet på min fars sida.

Min gammelfarfar, Viktor Johansson hade ett mycket gott minne trots sin höga ålder och hade mycket att berätta som framgår av dessa klipp. Tidningen Östgöta-correspondenten visade min gammelfarfar ett stort intresse och vid flera tillfällen intervjuat han i samband med sin födelsedagar, detta förmodligen för hans goda minne och hans fröjdiga framtoning.

I och med alla dessa tidningsklipp och med den släktforskning jag gjort har jag kunnat lägga pussel och fått fram en ganska god bild av mina förfäder, då i synnerhet soldaten Petter Hjelm, min farfars farfar som var soldat under 18 år i Ydre kompani som Lifgrenadjär

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning av tidningsklippen.....	3
Landsfiskal bevakade arbetarna	5
Vem Sjunger nu i arbetet – Vålbefogad fråga från glad 85-åring.....	6
Lever du, får du brännvin – Gammal Kisabo berättar om huskurer och annat	7
Levnadsglad nittioåring	8
Sonson till Napoleonkrigare – Var folket förr starkare, eller brännvinet svagare	9
Senaste AT nytt – Den va´ go´ sa´ tioåriga Gudrun.....	10
Släktmöte i Norra Vi – Minnesskrift presenterad.....	11
Alva på markan hyllad av uppvaktande flygare.....	12
På auktion i Kindabygden	13
Kisabo, Karl Swartz – berättar minnen från svunna tider	14
Lev Berit Spong, författare – Gerda Hjelms kusin (min farmor) Fel! Bokmärket är inte definierat.	
Le Berit Spong, författare – Varför föder man söner för att förlora dem i krig Fel! Bokmärket är inte definierat.	
Lev Stiftelsen gamla Trotjänarinnor – fyller 50 år i morgon.....	15

Landsfiskal bevakade arbetarna

TGÖTEN tisdag 27.12.1955

ARBETAREPIONJÄR I NORRA VI BERÄTTAR:

Godsägare hade 40 röster på stämma där landsfiskal bevakade arbetarna

KISA (Från vår korr.). På torsdag fyller en av arbetarrörelsens pionjärer i Ydre förre rallaren och fabriksarbetaren **Karl Hjelm** Lustbacken, Kölefors, 75 år. Jubilaren är en av banbrytarna för den socialdemokratiska rörelsen i Norra Vi, där han bl. a. var med om att bilda Norra Vi arbetarekommun.

— Något av åren efter 1910 hände på en kommunalstämma i Norra Vi då en viktig fråga skulle avgöras att jag, Gustaf Holmqvist och K. Axel Johansson ej fick yttra oss, ty vi var samhällsomstörtare. För att kontrollera och övervaka att vi inte yttrade oss hade fjärdingsmannen i Norra Vi Emil Wistedt kallats till stämman.

Det var emellertid bara den gången som vi satt tysta på en stämma, då vi inte kände till våra rättigheter.

Genom att läsa Östergötlands Folkblad och småskrifter förkovrade vi oss. Vi kom igen och var ännu framfusigare på stämmorna och det var ingen

som tog ifrån oss ordet. Men det var hårt motstånd på stämmorna i Norra Vi på den tiden och många var konservativa. Särskilt minns jag vilket motstånd det var när vi förde fram frågan av ombyggnad av ålderdomshemmet i Norra Vi. Hemmet var i förfärligt skick och gubbar och gummor bodde i samma rum där var och en skötte sin mat-hållning. Vad som kom oss att föra fram krav på en ombyggnad samt omändring av hemmet var att bönderna lämnade in natura till dess skötsel som säd, mjölk och ved. Vid det här tillfället hade en bonde lämnat sur aspvad till pensionärer-na att elda med. Då tyckte vi det gick för långt. Efter många tråtor på stämmorna tillsattes en byggnadskommitté och i sinom tid blev hemmet ombyggt och var sedan ett av de finaste hemmen i södra Östergötland.

Stämmeordföranden hade 40 röster.

På den tiden röstade man efter fyruk — inkomst — och kapten Ridderborg på Ribbingshof som satt som stämmans ordförande hade 40 röster och kunde ensam med sina röster överrösta de andra på stämman. Nu var det så att bönderna inte deklarerade för någon inkomst och de hade därför heller ingen rösträtt. Jag var slipare på pappersmassfabriken i Visskvarn och tjänade något över 1.000 krnor, vilket gjorde att jag hade 1½ röst. Genom att bönderna inte redovisade någon inkomst i sina deklARATIONER kunde arbetarna vid bruket, som uppgick till ett 40-tal man, med sina röster göra sig gällande.

Vi hävdade oss gott och i slutet på 20-talet dominerade vi inom det kommunala styret i Norra Vi.

Jag kom till Norra Vi då Visskvarns pappersmassfabrik byggdes 1909. Jag var först med om att bygga upp fabriken och tog sedan anställning i bruket. Jag hade först

inte tänkt att stanna men så fann jag där min livsledsagarinna och jag blev bosatt vid Visskvarn till fabriken lades ned 1933.

De kommunala uppdragen blev många.

Det fanns inte en nämnd som jag inte var med i. Jag var bl. a. vice ordförande i skolstyrelsen och barnvårdsnämnden. Tillhörde kommunal-, pensions- och taxeringsnämnderna. Jag hade även ordförandeskapet i arbetslöshetskommittén under krisåren på 30-talet. Vidare var jag med i fattigvårdsstyrelsen. Norra Vi arbetarekommun bildade vi 1913 och jag var dess ordförande under de första 17 åren. Inom fackföreningen var jag kassör och samma uppdrag hade jag i en särskild sjukkasse som vi hade på fabriken. Deltog även i arbetet för Norra Vi Folkets park.

Jubilaren är född i torpet Brostugan under Föllingsö, Kisa. Efter en tid som jordbruksarbetare kom han som rallare till ÖCJ 1901. Året därpå fortsatte han inom samma yrke i Norrland och var med att bygga på Narviksbanan. Efter diverse arbeten, bl. a. vid sågverk kom han 1909 till Visskvarn där han var anställd som slipare vid fabriken till 1933. Då köpte makarna småbruket Råfsalatorp i Västra Eneby vilket han brukade tills för 7 år sedan, då makarna Hjelm bosatte sig i Lustbacken.

Med sin friska humor och sitt språksamma sätt har Hjelm skaffat sig många vänner, vilka säkerligen kommer att hylla honom på hans högtidsdag.

—bertil—

Vem Sjunger nu i arbetet – Vålbefogad fråga från glad 85-åring

Vem sjunger nu i arbetet?

Vålbefogad fråga av glad 85-åring i Kisa

85 år fyller lördagen den 16 mars f. torparen Viktor Johansson, Föllingsö, Kisa, mera känd som Viktor i Brostugan.

Man må leta bland människor av alla åldrar, men sällan skall man träffa någon, som har ett gladare lynne och en sådan förmåga att påverka andra därmed. Detta är väl orsaken till, att han ännu är vid så god kroppslig vigör. Trots att han bara har en hand — den andra miste han för 20 år sedan — huggar han ensam all ved till gårdens behov, och det är inte småsmulor.

Correspondentens medarbetare hade med anledning av födelsedagen ett samtal med hr Johansson. Jag är född i Farsbo under Harg, berättade denne. 1877 kom jag till Hjortkullen och gjorde dagsverken där till 1879. Sedan var jag i tjänst vid prästgården ett par år, tills jag gifte mig och övertog torpet Brostugan. Föllingsö gård känner jag både utan och innan, för redan 1868 gjorde jag hjälpdagsverken här. Det var den s. k. torra sommaren, om ni har hört talas om den förr. 1869 var rent av ett hemskt år på grund av missväxt. Hemma hade vi ofta inte annat att äta än syrrö, som mor repade och kokade gröt av. Det fanns knappt mat för folk eller få. Rågen var som kumminskorn, och de måste skära den på nätterna. Om man bara rörde vid den när solen sken, rann kornen ur axen, så det blev inget kvar.

Det var fattigt och eländigt på den tiden, men inte var det tråkigt för det. Jag har funderat mycket på, hur det kommer sig, att det har blivit så tyst överallt, där folk arbetar. Vem sjunger nu i arbetet? Ingen människa. För sjöng drängarna bakom plojen och på hölass, och överallt, där de hade sina sysslor. Likaså flickorna. Det var en lust att höra, när de lockade på korna, hur det skallade och sjöng överallt i skogen. Nu är det slut på sången och nästan på arbetet också, åtminstone i jämförelse med den gamla tiden. Ja, nog fick man arbeta. Se på det här kontraktet på arrendet vid Brostugan, underskrivet 1881: Arbetet börjar kl. 5 och slutar vid solnedgången. Jag vill inte tala så mycket om bestämmelserna i övrigt, men nog var det bra kitsligt, att ägaren till torpet skulle bestämma, vilka människor jag skulle få släppa in i stugan, om det också bara var för ett enda tillfälle. Och dagsverken sedan.

Då blev det betydligt mänskligare, när Riddarhuset övertog gården.

Hr Johansson får brått att öppna en byrålada. Nu för tiden, säger han, värderas en torpare mera. Se här! Det är Patriotiska sällskapets medalj av första storleken. Den fick jag för fem år sen, när kammarjunkare Adlercreutz slutade som förvaltare på Föllingsö. Jag kan inte låta bli att skratta, när jag tänker på, att jag skall flytta in i själva herrgårdsbyggnaden samma dag som jag fyller år.

Men här ska jag visa en annan sak, som jag sätter värde på. Det är min gamla snusdosa av silver. Jag tappade den i Sörången 1881, och där låg dosan kvar i hela 48 år. Det var en pojke, som hittade den, och han tömde ur snuset, som var i. Jag vart så arg på pojken, så jag var nära att klä honom. Det skulle ha varit roligt att få smaka så gammalt snus, ska jag säga.

Min morfar, som var född 1786, berättade att...

Jag har ett riktigt hästminne, och därför minns jag saker och ting, som hände i min tidigaste barndom, och inte har jag svårt för årtal heller. Min morfar var född i Orrholmen på Föllingsö ågor 1786. Han dog, när jag var 17 år, men jag minns mycket, som han talade om. En dag hade han varit ute och slaktat. När han gick hem på kvällen, mötte han ett par vargar, och inte hade han något skjutvapen. Men

Johansson, Föllingsö.

Födelsedagar. 70 år fyller på onsdagen fru Johanna Matilda Johansson i Brostugan under Föllingsö, Kisa, maka till förr torparen Wiktor Johansson, därstädes. Fru Johansson, som ännu besitter obrutna kropps- och själskrafter, har i cirka 50 år varit bosatt på ovannämnda ställe. Under en tid av 44 år innehade makarna Johansson det under riddariusegendomen Föllingsö belägna torpet Brostugan, som därefter övertogs av en son, och det är ett inte bara långt utan även ttoget livsdagsverke jubilarer här nedlagt.

— Skiftet är fyllt i dag till den 16 mars.

han var inte rädlös för det. Stål och flinta hade han, och rädd var han inte. Han tog opp sin tobakspipa och slog eld, så att gnistorna flög, och på så sätt skrämde han bort vargarna. Eftersom det har varit en riktig vinter i år, så kan jag ju tala om, vad han brukade berätta om kalla vintrar. Han körde till Linköping en gång, när det var så kallt, att sparvarna låg ihjälfrusna överallt på landsvägen, där de hade försökt att äta av den frusna hästspillinge.

Farfar var med i kriget mot Napoleon

Från mina allra tidigaste år minns jag en gammal grubbe, som brukade stryka mig i huvudet då och då. Det var min farfar. Det var en, som hade prövat på åtskilligt. Har var bl. a. med i kriget mot Napoleon och kom i fångenskap i Frankrike. Han och hans kamrater hade en kvinnlig vaktare, som hjälpte dem att fly. Det tog ett helt år för dem att komma hem till Sverige igen. På dagarna måste de smuga sig fram, och på nätterna låg de under broar.

Vi talade om fattigdomen förr, och visst var det tarvligt och eländigt. En bit bröd och en strömming eller sillbit till kvällsvard, det är saker, som de flesta rynka på näsan åt nu. Men var det egentligen så mycket sämre än den mat, som folk lever på nu för tiden? Gå in i en handelsbod var som helst! Fullt med burkar på alla hyllor, och i burkarna bara kemikalier, och konstgjorda saker, som folk äter i stället för riktig mat. Det, som man åt förr i tiden, det var åtminstone naturliga saker, som man fick muskler och mærg i benen och gott humör av. Kanske det är därför, som det sjöngs så mycket mera förr? Vem vet?

Quivis

Lever du, får du brännvin – Gammal Kisabo berättar om huskurer och annat

"Lever du, får du brännvin"

Gammal Kisabo berättar om huskurer och annat

Viktor i Brostugan, eller, om man skall uttrycka sig mera tydligt, förre forparen Viktor Johansson, Föllingsö, Kisa, har nog aldrig haft någon riktig respekt för trolltyg och underkurer. Men han har 85 år på nacken, ett vaket intellekt och ett hästminne, och då han dessutom mångfaldiga gånger sett verkan av uråldriga kurer både på sig själv och andra, har han åtskilligt att berätta om gamla tiders huskurer, som ofta voro den enda möjligheten för vanligt folk att få bot vid olycksfall och sjukdom.

Se på det här fingret, säger han och räcker fram ett pekfinger avhugget vid yttre leden. Är det inte fint hopläkt? Det är inte ett dugg sämre läkt än den här armen, och den är ändå amputerad på lasarett av en utlärdd doktor för bara 20 år sen. Men när fingret gick, fanns ingen doktor till hands, för det är hela 81 år sen nu. Det var inte lätt att komma till en läkare på den tiden och inte vanligt heller. Men det gick ju bra ändå. Min bror, som var ett och ett halvt år äldre än jag, stod med en yxa och högg på ett trästycke. Jag skulle visa honom, var han skulle hugga, och så räckte jag fram fingret. Innan bror min hann hejda yxan, var fingret av. Det kändes just ingenting att börja med, men när vi var underfund med hur det var fatt, blev vi rädda båda två. Jag gick inte in på en bra stund, för att ingen skulle få se, att fingret var avhugget. Men det blev naturligtvis upptäckt ändå. Mor min fläkte då opp en röksvamp och trädde den över fingertoppen, och där fick den sitta en dag. Men sen började en plågotid. Varends dag skulle fingertoppen smörjas med rigabalsam och myrrhatinktur. Det sved som eld. För min måste hålla i mig, när mor hällde på medikamenterna, för det var hon, som stod för kunskaperna i läkekosten. Till sist var det läkt, men jag skulle tro, att en läkare nu för tiden skulle döma ut metoden.

Rigabalsam och myrrhatinktur var vi aldrig utan. Det var universalmedicin för slag och stötår, det. Röksvamp plockade mor på sommaren, så det räckte hela året. En annan sak, som aldrig fattades, var häftplåster. Sânt kokte mor själv, men inte av samma sort, som man köper på apotek nu för tiden. Det är inte alls likt, vad vi kallade häftplåster förr. Häftplåster var något, som drog, det. Men för bölder var inte groblad sämre. Det var inte vettigt, vad en kunde dra ut med groblad. Och gröt sen! Ett av de första åren, då jag var gift, fick hustru min en bröstböld, som hon fick behandling för. Den läktes för tidigt, och så började den bli ond igen. Då la vi på grötomslag, och det kan ingen beskriva, sån verkan det gjorde. Bra vart hon emellertid, och det snart ändå. Grötomslag används förresten än i dag på sina håll.

I Mjölsefall bodde en gammal gubbe, som kallades doktor. Han skulle en gång dra ut en tand på mig, och visst fick han ut tanden, men inte förrän han hade släpat mig med flera varv i rummet. Folk påstod, att han hade fullt med ormar hemma hos sig, så det skulle vara riktigt hemskt att komma in till honom. Några ormar såg jag i alla fall inte hos honom. Nu, när vi talar om ormar, så kommer jag ihåg, att min svärmor vart ormhuggen. Hon skar av en bit av samma orm, som hade bitit henne och la på hugget. Man kan ju tro, vad man vill om den sortens medicin, men bra vart gumman, så mycket är säkert.

Om man ska kalla tandvärk och värter för sjukdomar, det kan ju vara en fråga för sig, men för den sortens krämpor fanns det många sätt att få bot. Det vanligaste var att gräva ett hål under en jordfast sten, smörja värtan eller tanden med en fläksväl och så lägga ner svålen i hålet. Brännvin användes förr som medicin vid alla möjliga och omöjliga tillfällen. "Ta en sup, så blir du bra", lät det, antingen det var frågan om reumatism, huvudvärk eller magvärk, men jag vet bara en gång, då brännvinet gjorde nytta. Det var på den tiden, då en major Egerström rädde om Harg, min mor tjänade hos honom då. En stensättare stod nere i en brunn och arbetade, och en sten föll ner och törnade emot honom, så att han svimmade av. Folket skickade bud på majoren. Han kom och lutade sig över brunnskanten. — "Lever du", ropade han. Inget svar. "Lever du?" Inte ett ljud. "Lever du", skrek majoren, "så får du en kanna brännvin." Då antligen kom det därnerifrån: "Ja, visst lever jag." Ja, det var den gången, det. Annars kan nog brännvin och fläksväl smälla lika högt.

människa, som hade något sinnesnärvaro i behåll, hade sprungit undan och gömt sig. Så skulle hela nutiden ha sett ut för folket på den tiden, och om de hade sett våra maskiner, skulle de allt ha tyckt, att vi för en outhärdlig tillvaro. Men hur skulle en nutidsmänniska kunna finna sig i forna tiders levnadssätt?

Ja, nu kom vi ifrån ämnet ett tag. På tal om trollmedicin, vet han, vad det var, som trollpackorna var mest rädda för. Jo, "tibast och vändelrot, då ä dä, som gått mej emot", sa trollkäringarna. De kunde sätta sjukdomar på folk och dra mjölk från korna, men tibast och vändelrot var det bästa skydd, som fanns mot deras konst. Ja, jag bara drog mig till minnes den där strofen. Nu ska vi gå in och höra, hur det går i Frankrike.

Quivjs

Folk är fasligt intresserade nu för tiden för det, som är gammalt. En del tycker, att det är underligt, men jag tycker inte det. För nog kan det ha samma intresse att veta vad som har hänt, som om man försöker fundera ut, vad som ska hända i framtiden. Skillnaden på förr och nu är mycket, mycket större, än någon förstår, som inte själv har varit med. Jag minns, när jag såg den första flygmaskinen för 21 år sen. Den hade antagligen gjort en lov över Sommen och kom fram en bit över Föllingen. Jag har knappt varit så glad i hela mitt liv som då, och jag sträckte på mig för att få se den så länge som möjligt. Men tänk, om det hade varit i min barndom! Vad skulle folk ha trott då, om en sån där maskin hade visat sig? Jo, säkert, att det var en avgrundsande. Varends

Levnadsglad nittioåring berättar

Levnadsglad nittioåring

Man ska inte vara sur och grinig, inte gräma sig över småsaker. Hade jag gjort det, så är det mest troligt, att jag inte blivit hälften så gammal som jag är. Fattigdom, ja, nog kan det vara svårt ibland, när man inte vet var man ska ta femtiöringen, när man behöver den. Men tusen gånger hellre är jag fattig som en kyrkrätt, än jag gräver ner mig i guld, tills jag inte kan tänka på annat. Det är farligare att vara rik än fattig, och den som har mycket pengar blir förr en dålig människa än den som inget har.

Den som säger detta är en människa, som vet vad han talar om, ty fattigdomen har varit hans lott från första stund. Men han är rik på erfarenhet, och av aptit på livet är han rikare än de flesta. Det är f. torparen Viktor Johansson, Kisa, som i 50 år brukade torpet Brostugan under Föllingsö.

Johansson, som ännu för ett par år sedan var en flitig vedhuggare, trots att han bara har en hand i behåll, börjar nu bli en smula klen i benen, men, som han själv säger, "det är bättre, att man blir klen i benen, än om det satte sig i huvudet". Minnet har han i gott behåll och kan berätta otroligt mycket från sin tidigaste barndom. Hör på bara!

När jag var i treårsåldern, var det en gammal skubbe, som brukade stryka mig över skulten ibland. Det var min farfar. Han var knekt för Hagstugan under Korpkelev. Farfar tjänade i fjorton år, och under den tiden var han hemma sammanlagt två år. På så sätt kom det sig, att han inte fick några barn, förrän han hade tjänat ut. Farfar var bl. a. med i finska kriget. Han var med i slaget vid Sävar och Ratan. Från gården, där han låg, kunde de se ryssarna på andra sidan av en stor sjö. De tände då eld på en gård och gjorde upp eld på flera ställen, för att lura ryssarna, att det var en stor byack. Men huvudstyrkan smög sig fram mot ryssarna och överrumplade dem fullständigt. I slaget tog en kula bort farfars näsa, och näslös fick han vara hela sitt liv. När kriget mot Napoleon började, var han med och blev tagen till fånga av fransmännen. Men han höll sig väl med en flicka, och hon hjälpte både honom och femton av hans kamrater att rymma. Ett helt år tog marschen från fånglägret i Frankrike till Sverige. De gick på nätterna längs vattendrag, för att inte hundarna skulle kunna spåra upp dem, och på nätterna lågo de under broar. Jag minns än i dag en visa, som kamraterna diktade under färden, och som min far fick lära sig av farfar. Så här lyder den:

De plågade oss värre, långt värre än förut.
De plågade oss över vår förmåga.

Så fingo vi draga lik oxar för plog, de plågade oss över vår förmåga. Men Herren i höjden, de sina hjälpa kan. Det var väl i den bästa tid på året. Ty samman ur vårt fångelse vi rymde, femton man, som voro i blomstrande åren.

Om dagen vi gömde oss i åker, äng och mark, om natten som jägare måste vandra.

Vår hunger var så stor, vår svett var så stark,

när som vi dessa vägar måste vandra.

Farfar bodde, som sagt, i Hagstugan. Varje jul fick han ett halvspann råg från Korpkelev, för att han hade satt liv i en pojke, som hade drunknat. Farfar stod och såg, när pojken föll i sjön. Han rodde över sjön och fick syn på pojken, där han låg under vattnet. Pojken var alledeles död, men den som har varit ute i världen, vet på råd. Min farfar tog ett tygstycke och band för munnen på pojken, innan han drog upp honom, och när han sen fick upp honom på land, satte han i gång och rullade honom det värsta han kunde. Till sist rann vattnet ur pojken och det vart liv i honom. Han var son till en nämndeman, och själv blev han också nämndeman. Jag kan för resten tala om, att han var farfars far till den nämndeman, som bor i Korpkelev nu.

Hagstugan var knektställe länge. Den siste knekten där var korpral Klang, en hurrande best. När han blev arg, stod mustascherna rätt ut, och han grymtade som en fargalt. Det var en som kunde exercera med pojkarna, tills de vart snälla!

Morfar hade också varit med om lite av varje. Men det bästa jag vet om honom var, när han blev överfallen av vargar en gång. Gubben tog helt lugnt och tände eld på sin pipa, och när vargarna fick se röken, sprang de som besatta till skogs.

Min far var född 1824 och dog 1885. Liksom farfar var han stor och stark som en björn. Både far och mor hade sett vargar. En gång rev vargarna en grisestinn so på Farsbo. Innan mor var gift, var hon de ja vid Farsbo och skötte korna åt kapten Lindgren på Harv. En gång såg hon sju vargar gå över isen på Föllingen. Hon hade varit nere vid sjön och vattnat korna och hann lagom och jämnt upp till ladugården, när vargarna var framme på gården. De var för sent ute den gången! Men nu ska jag tala om, hur det kom sig, att vargarna försvann härifrån. Jo det var lapparna som tog till sig dem. Det var t. o. m. kollekt i kyrkorna åt lapparna, för att de skulle åta sig att hålla reda på sina vargar.

Men eftersom jag har varit i tjänst på Föllingsö i femti år, kanske det skulle passa att ta en slutkläm därifrån. Jag menar inte Patriotiska sällskapets medalj, för den har det stått om i Corren förr. Nej, jag tänkte på när Sanderholm i Boås sålde höns åt kapten Pauli i Föllingsö. Han hade åtta gamla höns, så gamla, att han inte hade ett dagr nytt av dem. Han lyckades emellertid sälja dem åt Pauli tillsammans med en ursämmal tupp. Sanderholm tog hönsen i en bur och skulle ro över Föllingen med dem. Det var kav lugnt. Sanderholm satte buren på en toft. När han kom mitt för Tomestorp, blåste det upp så till den milda grad, att hönsburen blåste i sjön. Hönsen skrek: Vart, vart, vart bär då? Men tuppen kacklade till svar: Åt Blåkullen, åt Blåkullen.

Ja, sådan är "Viktor i Brostugan". När man än kommer in till honom, alltid är det likadant. Inga ledsamheter. Om han vill, kan han berätta om svält och nöd, om slit och släp. Men till sist skylar han alltid över det tråkiga med en rolig historia. Kanske just hans förmåga att slå bort det tråkiga är förklaringen till att han ännu har bevarat full själslig spänst? Något för oss yngre att efterlikna!

Quivis

Sonson till Napoleonkrigare – Var folket förr starkare, eller brännvinet svagare

L. J. gen. den 24 februari 1915

Sonson till Napoleonkrigare bor i Kisa och berättar

”Var folket förr starkare
eller brännvinet svagare?”

”Om dagen vi gömde oss i åker, äng och mark om natten som jägare månne vandra. Vår hunger var så stor, vår svett han var så stark, när som vi dessa vägar månne vandra”.

Den visan skrevs inte i går och nittioårige Viktor Johansson på Föllingsö, numera bosatt i Kisa, har hört den av sin farfar. Denne var knekt och hette Hjelm och var med den allierade armé bestående av preussare, ryssar och svenskar som under Karl Johans befäl stred mot Napoleon. Hjelm togs till fånga och fördes till Frankrike, men lyckades rymma tillsammans med några kamrater. Efter många äventyr och svåra umbäranden tog de sig hem igen, och det var under flykten denna visa kom till.

— Det var folk med huvudet på rätta stället, kommenterar sonsonen, och tillägger: — I ska' veta att när en är 90 år, då är en gammal och har reda på mycket från forna tider.

Och så talar han om att farfaderns torp var borta, när denne kom tillbaka från Napoleonkriget. Det blev att börja på ny kulla och då på ett ställe, som hette Hagstugan vid Korpklöv. Självt har Viktor Johansson i alla sina dagar varit hemma på Föllingsö ägor. För ett 25-tal år sedan blev han av med ena armen i en timmersax under skogsarbete, men det slog inte ned humöret på honom.

Jag har smakt ekelusa, säger han, och det betyder med andra ord att han varit med om nått opp det värsta en människa

kan tåla. Ingen som inte levat på den tiden kan förstå vilken skillnad det är på nu och då. Vad hade vi på tallriken? Jo, en halv salt strömming och jordpäron. Ibland vankades det sura krösen med blåmjölk och så mer ”päron”. Men då visste jag inte om något annat. En hade ju aldrig smakat socker. Detta var vad vi hade på tallriken, och den var av trä liksom skålarna.

Men för att återvända till farfadern. En gång var denne på hemväg genom Sörånga på Föllingsö ägor, då han blev upphunnen av två vargar. Det fanns ingen möjlighet att hinna un-

Nittioårige Viktor Johansson har tjänat ett helt liv på Föllingsö.

x) Jag fick medaljen efter min farfar. Medaljen stals vid inbrutt här på Långängsvägen 17 1979. Borta sedan dess. *Carri Oglu*

dan. I väskan hade han ett stycke palt, som han först tänkte kasta till rovdjuren för att hejda dem, men kom så att tänka på att palt var blodmat och att det då kunde bli efter värre. I sista stund fick han fram stålet och flintan, slog eld och tände sin pipa. Gnistorna gjorde ”gräbenen” betänksamma, och när han sedan började blossa för fullt vände de om.

Det ser ut som om jag ingenting skulle ha glömt, fortsätter den gamle föllingsötorparen från Brostugan och berättar om slättern i gängna dagar. Då gick vi hop i stora gängeskap på ängarna och började arbetet redan klockan 2 på morgonen. Varje karl fick ett kvarter brännvin med och innan vi började arbetet tog vi var sin sup. (Antingen måste folket förr ha

varit starkare — eller brännvinet svagare!) Se'n rörde vi inte brännvinet förrän vid elvatiden, då vi kände oss mogna för en ”hjälpare”. Mitt på da'n dracks det inte nånting, då var det för varmt att supa, men när det blev aftonvardsdags drack vi ut resten. Från gården fick vi en hålkaka, smör och ost och ”spikekött” och så en sup var. Se'n hölls vi och rogade oss kring en ek på ängen, där det var slätt så vi kunde dansa. Det var gott om handklaverspelare i byarna på den tiden och i säng kom vi knappt förrän vi skulle upp igen nästa morron klockan 2.

— Ja, det var på den tid då brännvinet smakade gott och folk kunde stå för en sup. Det var ”rena rivor” och man fick gärna litet högre röst efter ett par supar. Men så gick också slättern med fart och kläm och sången hördes litet längre än bortom ryggen. Varför sjunger man förresten inte numera i arbetet?

Slättern var den bästa tiden för då fick man också ha roligt. Annars var det bara arbete och arbete. En torpare var inte som en människa. I min stuga var då så stora hål så kattorna sprang ut och in rätt genom väggarna... Men hade man bara hälsan och gott humör så gick det i alla fall. Och när vi rogade oss så rogade vi oss ordentligt. Vad är bio och sänt mot dans på en slätteräng? Och vad är all den fina mat dom får mot ”viter gröt”, som vi fick när slättern skulle börja? Det värsta var att man måste rimma på den, slutar vår gamle berättare, som bär både sina 90 år och Kungliga patriotiska sällskapets stora silvermedalj på sig.

Senaste AT nytt – Den va' go' sa' tioåriga Gudrun

Senaste AT nytt ★

17

Denna recension fick den banan, som tioåriga Gudrun Gunnarsdatter tilläts provsmaka under kontroll av poliskonstapel Eric Hjelm, speciellt avdelad från centralpolisen för att inom Frihamnsområdet övervaka mottagandet i Stockholm av den första bananlast, som anlänt hit på fyra och ett halvt år. Hennes åsikt delades av elvaårige östra realaren Hans Båge, som har tidigare erfarenheter av bananätning. Det var alltså både förstagångssmakaren och den erfarne ex-

Den va' go'! sa' tioåriga Gudrun

perten som här hade att fälla sina tungt vägande omdömen.

Och så vill vi samtidigt som bilderna talar sitt förtylsta språk rekommendera vederbörande att låta eventuellt överskott, sedan sjukhusen i hela landet fått sin beskärda del, gå som smakbitar till barnen i småklasserna vid Sveriges skolor.

Bananpartiet har, enligt vad direktör O. Matthiessen i Banan-Kompaniet upplyser AT, klarat sig överraskande bra, trots att transporten verkstälts under allt annat än gynnsamma omständigheter. Nu måste de först hänga några dagar i lagringsrummen, innan man definitivt kan avgöra om kölden i Sparreholms kylrum varit den för bananerna lämpliga. Banankungen betonar för övrigt, att en banan skall vara ordentligt brunfläckig och inte jämgul eller grönaktig, om den skall smaka riktigt bra.

KONTROLL

Släktmöte i Norra Vi – Minnesskrift presenterad

Söndag d. 11/6 1967
Släktmöte

Släktträffar och konfirmandjubiler blir allt populärare och under veckohelgen samlades ett 100-tal ättlingar till ekräddarmästare K F Svensson och hans hustru Johanna, Solhaga, Norra Vi, till släktmöte på pensionat Lövingsborg i Norra Vi. Initiativtagare till denna första träff för ättlingarna, som uppskattas till omkring 300, var järnhandlare Ingvar Axelsson, Gnosjö.

Karl Svensson, född 1851, död 1940, och Johanna, född 1849, död 1940, var initiativtagarens morföräldrar. Båda ligger begravda på Norra Vi kyrkogård. Makarna hade åtta barn, därav tre söner och fem döttrar. Tre är i livet och samtliga tre hade mött upp till träffen: 80-åriga fru Astrid Axelsson, Tranås, 78-åriga ekräddarmästaren Dahn Svensson, Norra Vi, och 70-åriga fru Gerda Hjelms, Linköping.

Till samlingen hade Ingvar Axelsson utgett en liten skrift, där han inledningsvis beskriver hur ett nyårslöfte 1966 definitivt avgjorde många års diskussioner om en släktträff. Ett annat barnbarn, förman Martin Aronsson, Sya, bidrar med en dikt, tillkommen med anledning av släktmötet och även tonsatt av honom. Sedan följer åtskilliga sidor av Ingvar Axelssons forskarmödror i släktens historia, som han kunnat följa till 1738, födelseåret för korpralen Gustaf Knutsson i Sund, farfarfar till K F Svensson. Ättlingarnas namn, födelsedata och adresser finns noggrant redovisade på återstående sidor – ett imponerande arbete. Det kan nämnas att ättlingarna företrädesvis är bosatta i Östergötland och Småland, samtliga bor i Sverige utom två.

På lördagen hölls samkväm i bygdegården, Norra Vi, med musik och underhållning av släktmedlemmar. Huvudprogrammet, som var förlagt till söndagen, inleddes med kafesamkväm på Lövingsborg, varefter deltagarna övervar högmässan i Norra Vi kyrka med predikan av komminister Åke Wittmark. Gudstjänsten inleddes med att en kusinkör inom släkten, ett 15-tal personer, sjöng Hårlig är jorden i arrangemang av Lindberg. Kören avslutade också gudstjänsten, med Säg minnes du psalmen av Merikanto. Efteråt skedde kransnedläggning på makarna Svenssons familjegrav av äldsta barnbarnet, byggnadsarbetaren Erik Karlsson, Vimmerby. Ett barnbarnsbarn, fru Gunilla Nilsson, Malmö, läste psalmen 438 Som sadden förnimmer Guds välbehag och gemensamt sjöngs Lär mig du skog att vissna glad.

Efter samkväm på bygdegården med presentation av deltagarna samlades man till släkttidag, där Ingvar Axelsson till var och en av de tre äldsta i släkten, dvs de ovannämnda två döttrarna och sonen till makarna Svensson, överlämnade en bukett om 15 röda rosor. Släkttidag avslutades med aftonandakt i kyrkan under ledning av kontraktsprosten Sigurd Höggquist. Fabrikschef Stig Sunmo, Eksjö, representant för tredje generationen, sjöng solo.

Hug

18 ÖC tisdag 13 juni 1967

Minnesskrift presenterad vid släktmöte i Norra Vi

Two barnbarn till makarna Svensson, förman Martin Aronsson, Sya, och järnhandlare Ingvar Axelsson, Gnosjö, initiativtagare till träffen, med barnbarnsbarnet fru Gunilla Nilsson, Malmö

I samband med denna släktträff finns en tryckt förteckning (häfte) över ättlingar till pappas, Erik Hjelms, mor mor och morfar

Alva på markan hyllad av uppvaktande flygare

Pinemynte i Kisa var bebott för 70 år sen

Några brev och telefonsamtal brukar emellanåt följa på en tidningsartikel, och bådaderna är välkomna. Ibland får man reda på detaljer som borde ha funnits med i artikeln, men för det mesta konstaterar brevskrivarna och de som ringer, att de mycket väl känner till förhållandena. Ibland blir en artikel som en långrev; man får det ena nappet efter det andra. Till något i den stillen artar sig efterskörden efter artikeln Backstugusittare och deras stugor i Regnbåden 18/8. Strax kom "K. A.-t" med en artikel under rubriken En tragedi i backstuga. Senare har hr John Andersson, Hogstad, lämnat en komplettering till uppgifterna om backstugan Pinemynte i Kisa.

— Jag kan meddela, skriver hr Andersson, att uppgifterna om stugans utseende är fullt riktiga. Jag bodde en stor del av min barndom och uppväxttid i torpet Harudden eller Udden, beläget endast 400–500 meter från den plats, där Pinemynte en gång låg. På denna tid, i slutet av 20-talet och början av 30-talet, syntes tydligt stengrunden och en spring i denna, där dörren av allt att döma hade varit.

Vad jag däremot ställer mig en smula undrande inför är uppgiften av "Viktor i Brostuva", som vi kallade honom, att stugan inte varit bebodd så länge han kunde minnas. Min farfar, A. F. Andersson, som var ungefär jämnårig med Viktor Johansson och som inflyttade till Kisa 1894 från Ydre, berättade, att det hade bott en person där som kallades "Kalle Batant". Detta öknamn skulle han ha fått av den anledningen, att han inte kunde uttala ordet kontant riktigt utan i stället sade på nämnda sätt. Jag fick den bestämda uppfattningen, att farfar kände "Kalle Batant", inte bara genom hörsägen utan personligen, men om han hade bott där efter 1894, då farfar kom till orten, eller om det varit tidigare, tors jag inte uttala mig om. Det senare är väl mest troligt, eftersom inget fanns kvar av själva stugan ett trettiotal år senare, från vilken tid minna minnen daterar sig.

Där slutar John Andersson, och han kan inte gärna ha missagit sig, vilket jag mycket väl kan ha gjort. När jag hörde Viktor i Brostugan berätta om Pinemynte, gjorde jag en paus i anteckningarna. Viktor i Brostuva var en sällsynt god berättare, och den gången var han i farften med att berätta om sin morfars (eller farfars) flykt ur fransk krigsfångenskap. Några korta uppgifter om Pinemynte kom med på baksidan av ett blad i blocket. Nu är det så, att Viktor Johansson verkligen kunde skarva, när han ville, men gällde det att hålla sig till fakta, så gjorde han det också. När jag efter mer än 20 år skrev om Pinemynte, var baksidesanteckningen otillräckligt stöd för minnet. Felet är mitt, inte Viktor Johanssons. Det heter ju att man inte bör uppskjuta till morgondagen, vad som kan göras i dag. Hans uppskov är för mycket.

A—m

Östgöta-correspondenten
OC ONSDAG 1/4 - 1964

Alva på markan hyllad av uppvaktande flygare

Förvaktare Gustav Guander överlämnar kamratföreningen Bängs pojkar blommor till fröken Alva Johansson

Det var ett stycke svensk försvars- och framförallt flygvapenhistoria som ventilerades vid uppvaktningen för Alva Johansson i Kisa på hennes 75-årsdag på tisdagen. Från flygflottiljen på Malmslätt reste en deputation representerande samtliga personalkategorier och anlände under de första förmiddagstimmarna med fannen full av blommor, och med de varmaste hälsningar och månet tack för år som svunnit och med de bästa välgångsönskningar för framtiden.

Flottiljchefen på F 3 hade själv sänt med en jättebukett blommor. Denna bukett var Alva angelägen om att den skulle få en framträdande plats vid de företagna fotoarrangemangen.

Kamratföreningen Bängs pojkar var representerade av så gott som hela styrelsen, som dagen till ära från sina medlemmar och även från övriga f. d. Malmenflygare, infordrat ett personligt kort med foto och data om sin person. Det hade kommit sådana kort från Bergenäset i norr till Malmö i söder, och det var en hyllningstorn som uppskattades. Trots att 15 år förrunnit sedan "Alva på markan" slutade sin aktiva tjänst och trots att vissa lämnade Malmen

redan 1928, var det förvånande hur väl Alva kände sina pojkar, även om många av dem lagt närmare 40-talet år till sin ålder.

Kamratföreningen Bängs pojkar har bildats av de volontärrekryter, som 1925 började sin militärtjänst vid dåvarande flygkompaniet. Det var dessa ynglingar som under en hård rekrytskola kom att bilda ett starkt kamratgäng och medelpunkt för allas trivsel i militärlivet, var den ensamma och outtröttliga kvinnan, som förestod marketenteriet och klarade fram de extra kalorier alla matfriska gossar behövde. Det skulle föra allt för långt att i detalj redogöra för Alvas förtjänster, men hon var aktad och respekterad och hon var omtyckt för sin hjälpsamhet. När Alva slutade på Malmen år 1949, blev hon föremål för en avskedshyllning, som ännu icke överträffats av något liknande. Detta säger det mesta om dagens jubilar.

Alfhild Johansson är infödd Kisa-bo, och hon kom i "militärtjänst" redan 1911 vid dåvarande volontärskolan i Norrköping.

Efter att ha tjänstgjort på ett par utspisningsställen för officerare i Linköping, kom hon över till Malmen i samband med regementsförflytningen till Linköping 1922. Under en kortare avvecklingstid förestod hon männen för de officerare, som var kvar vid en bataljon på Malmen. Då även denna senare fick plats i Linköping 1923, flyttade Alva över till flygarna vid flygkompaniet, där hon blev föreståndarinnan för marketenteriet. Denna befattning innehades till pensionsavgången 1949.

—der

På auktion i Kindabygden

ENTEN lördag 9.3. 1946

Direktör John Andersson lockar fram buden

På auktion i Kindabygden

Som säkert inte undgått någon, stå vi för närvarande mitt uppe i auktionernas gyllene tid. Inte minst i Kindabygden gör sig detta märkbart. Där går knappast en dag utan ett par eller flera auktioner, och så kommer förhållandet att vara ännu någon vecka framöver.

Vi sällade oss häromdagen till besökarna vid auktionen på Karleby gård invid Kisa, där arrendatorn och konstvännen Ossian Karlsson nu efter 25 år drar sig tillbaka från jordbruket.

Auktionen, som förrättades av direktör John Andersson i auktionsfirman Axel Andersson & Co., Kisa, gällde djur och jordbruksinventarier. Vädret var det bästa, vilket givetvis gjorde sitt till att locka spekulanter till platsen. Sammanlagt gingo tjugo kor och sju hästar under klubban.

Efterfrågan på djuren var mycket god, och räknat efter budgivarnas antal kunde det ha blivit affär på fyra gånger så många kreatur. En ko betalades med 1.020 kr., och medelpriset på nöten höll sig vid 700 riksdaler.

Hästarna, vältrimmade bergardenner, gingo till goda priser. En sexårig va-

lack bevingade 1.540 kr. och två fölston kostade sina nya ägare respektive 1.425 och 1.300 kr. Två unghästar på tredje året stego till 1.400 och 1.200 kr., innan klubban föll, och ett premieringsberättigat årsfölg gav fem jämna hundralappar åt den frånträdande arrendatorn.

Maskiner och redskap lockade också flera bud. En självbindare såldes för 1.000 kr., medan ett stationärt tröskverk gick bort för hälften. Åtskilligt ropades in av tillträdaren, medan ägaren själv lade beslag på ett och annat. Så var fallet bl. a. med en plandroska för 500 kronor.

Allt som allt kunde Ossian i Karleby — något annat namn känner man knappast till i Kisatrakten — på kvällen räkna in omkring 35.000 kr., resultatet i reda pennningar av auktionen, innan han nu flyttar över till Barklyckan vid Hargsjön för att ta igen sig en smula.

Ja, i själva verket fanns det väl knappast ett öre i kontanter att räkna in. Ty säkert hörde varenda en på denna auktion till kategorien: kända och godkända köpare. Och sådan har som bekant sex månaders kredit . . . —□

"Ossian i Karleby" levde samman med en faster till pappa "Anna i Karleby". Hos faster Anna fick man goda middagar, då hon kom till Stockholm hade hon mycket gott med sig. Det var under kriget (andra världskriget 1940-45)

Kisabo, Karl Swartz – berättar minnen från svunna tider

Kisabo berättar minnen från svunna tider

Målaren Karl Svartz i Kisa har fyra strängar på sin fiol, men uttrycket "många strängar på sin lyra" passar väl in på denne 76-åriga mångsysslare, som dyrkar sin hembygd Kisa kanske mer än någon annan. Karl Svartz har i sina samlingar av poesi och dikter nedtecknat många episoder från svunna tider. Han berättar gärna om sin barndom i en grå backstuga i Fimon hos mormor som var ett original under namnet "Ost-Lovisa" och morfar Isak Petter Nilsson, Kisas förste lykttändare.

Här presenterar han själv detta med dikten "Den lilla stugan".

*Den lilla stugan det var mitt barndoms hem
grå var den, men var den, men så kär ändå.
Hur väl minns jag, när klockorna ringde i kyrkans torn.
De gamla satt vid "gabblänkfönsret"
Då skulle evangeliet läsas.*

*Så minner jag med elden i den öppna spisen
med slätgröispannan på brandringen
då kan jag med Runeberg instämna på mitt sätt:
Vi sutto efter slutad dag vid spisenhällens ring
Det gamla par och jag en liten karl
det var vår, vana ren.*

*Så gick en tid, så gick det år
jag växte upp och snart blev stor,
men, stugan kvar vid skogen står
ännu i många långa år.
Dock tidens tand den gnagar väl,
och stugans tid den ute är,
en jordbög är det kvar
den minner väl om strider,
tider av släp och trældom.*

*O, minnen som flyktar
och de må bevaras
ty det är barndomens tid
och den är rik.*

*Nu de gamla stigar
för länge sedan han mossats igen,
men, ännu jag kan dem följa
de leder mig till minnen
av ousägliga värden
allt samlat kring den plats där
där lilla stugan stött,
ett oförgämligt barndomsminne.*

Sprang med "fjäderbrev" till knekt-morbror.
Från Karl Svartz barndomsår är det en episod som särskilt etsats sig kvar i minnet. Det var när han "skubbade" med fjäderbrev till sin morbror som var knekt. Han berättar själv om detta i sin svarta poesibok:

"Indelningsverket var vid sekelskiftet i upplösning. En ny härordning hade blivit genomförd. De s. k. volontärerna var en ny värvad kår som tillfördes armén. Deras kontraktstid var tre år, började den 1 november på hösten. För den skull anställdes inte några nya rote- och rusthållsknektar mera. De gamla i tjänst varande fingo tjäna tills de av ålderskäl fingo avsked. Dock var det inte svårt för dessa att få sluta, vilket gjorde att det blev stor manspillan i denna gamla institution. Min morbror, Videll tjänade för nr. 20 av Kungl. Första Livgrenadjärregementet. Bankevid rote, Ydre kompani. Hur väl minns jag inte honom när han på kvällen kom före samlingen till mötet på Malmen iklädd sin uniform med ränsel och

gevär. På den tiden fick vederbörande taga med hela utrustningen till torpet. Morbror som fann sig väl i tjänsten hade arbetat sig bra fram på sitt torp, hade beslutat sig för att tjäna kvar ännu några år. Men så kom år 1905, krisen med Norge, unionsupplösningen, vilket satte oro i knektsinnena. Många begärde avsked, bland dessa var också morbror. Men det var stopp, ty man visste inte var det kunde sluta. Kanske krig mellan Norge och Sverige. Det var oildligt spännande. Dock avlöpte det lyckligt. Avsked fingo detta året (1906) alla de knektar som begärde detta.

Men innan dess skulle åter nerverna sättas i spänning.

Till mitt föräldrahem kom tidigt en morgon en korporal med ett brev med fjäder, s. k. fjäderbrev. Det var order till knekt-morbror. Det fanns inte någon möjlighet att nå honom, ty torpet låg avlägset långt borta i Västra Eneby norra skogsbygd, vadän jag en liten skolpojke skrubbade den nära två mil långa vägen genom skogarna med ordern, en sannskyldig kurir. Kommen till ort och ställe var morbror ute i skogen på körslor. Det var inte annat än att fortsätta. Tills jag fann honom vid Långsjön. De blev brättom ty redan kl. 10 dagen därpå skulle grenadjärerna samlas på Malmen, för avresa till Stockholm, i och för beredskap, då man befärade oroligheter. Det hade börjat röra sig inom arbetarvärlden, och detta kunde få farliga följder, en kamp började, om en blygsam, som stundom hejdates av polisablar och militärernas bajonetter. En ädel rörelse som bryter fram kan inte hejdas, den bryter fram kan inte hejdas, den bryter fram alla skrankor och idag står vi ganska likställda. Fjäderbrevet är borta, o. de gamla indelningsknektarna är snart borta, minnande om en tid av idoghet och strapas under vägen mot en ljusare tid!

I målartära
Karl Svartz började sin bana som målare år 1910 och gick i lära ute på Östgötaslätten. Resan till Maspelösa var närpå en världsomsegling på den tiden, säger han. 1914 återvände han till Kisa och fick anställning hos August Nilsson, alias Värmlands-Nisse då Stjärneboskolan uppfördes. I dikten "Mitt livs blad" skildrar han hur det gick till:

*En liten pojke går ut i världen
En saga börjar av enkelt slag,
jag vill berätta:
Hör upp ett slag.*

*Det var en gång,
så börjar alla vackra sago:
Så börjar livet och för mig
Med kamp och slit.*

*Som springpojke i fabrik
jag minnsann börja
där jag ekluten fick spörja
bland spån och damm.*

*Men nix, sa grabben
jag fattar penseln
I målartära, jag hoppar in
År 1910 då ringar in.*

*Sen' dess har många vindar blåst
Aventyr så det förslår,
O' Vilka år.
Gutår!*

*Jag flytt från yrket
genom första krigets år
Och ändå, Äkterskapets hamn
jag når,
(Hej va rullan går)*

76-ÅRIGE KISABON KARL SVARTZ har i sina samlingar av poesi och prosa skrivit ned episoder från svunna tider. Särskilt musiklivet i hans kära hembygd är noggrant återgivet och själv är han alltfjänt aktiv musikanter i Pensionärstrion i Kisa.

*Men efter tio år
jag åter-penseln fatta får
Nu stryker jag breda drag
på väggar i kvadrat.
Nu målar jag i egen stuga
Till glädje för barn och fruga
Själva svänger jag hatten.*

Målad "skutt" – nutidens extraknekt

Karl Svartz har haft många anställningar inom måleriyrket. Bland blev han permitterad och då tog han "skutt", som dåtidens extraknekt hette. Det blev pengar det och kanske det hade varit mera lönande med egen måleriörelse, men det blev inte så. Istället målade jag gods-magasinet och stationshus mellan Bro-kind och Hultsfred i fyra år av sex sex jag var anställd hos Herman Andersson. Det var en rölig tid. Mina sista år som målare före pensioneringen 1960 var hos Målarmästare Lidman vid Kisas nya lasarett.

Musikaliskt intresse sedan barndomen

Karl Svartz intresse för musiken återspeglas i både ord och handling. "Jag fick musiken genom magdeburgardragsspelet", berättar han. Jag lärde mig spela när jag var åtta år och anlätades som speleman när jag var tio. Min fiol köpte jag för åtta kronor. På senare år har jag pluggat notkunedom och spelar nu i Pensionärstrion. Vi har vilat ett tag, men har just återupptagit spelandet igen. Musiken är värdefull som man inte kan spela den som den skall vara, säger han.

Musiklivet kring sekelskiftet

att han nedtecknat i sin bok under rubriken "Musikminnen från Kisa". Alla namn på de som var med på

den tiden i Kisa Blåsorkester finns med. Och inte nog med detta. Sammansättningen av musikikären finns också bevarad åt eftervärlden. Kaleb Nilsson bildade en musikkar av "guds nåde" också bevarad åt eftervärlden. Man spelade på teatern varje långfredag inför en "proppfull" publik. Under rubriken "Händelser jag minns" skriver Karl Svartz: "Som liten skolpojke kommer jag väl ihåg typer av människor som kallades postivhalare. Det var en originell och tjusig musik. De hade också lyckobrev som de försälde.

"Ett annat inslag på våren då det började bli vackert kunde man höra väljudande mässingstoner. Då var det jag som sprang till byn. Det var tyska militärmusikanter. De var alltid fyra. Jag minns deras instrument de trakterade: ledaren blåste klarinetten, så var det en kornett, och en bas. Men det var musik det. De spelade några stycken och sedan tog de betalt. De fick pengar så aldeles och var mycket populära. En annan mycket efterlängtat tillställning var Frälsningsarméns stabsmusikkår som årligen besökte Kisa. Då var det full lokal, alltid lapp på luckan som det hette. Det var 12 vädrillade musikanter. Vidare en samling kvinnor som kallades Frälsningsarméns Stabs-sångbrigad under ledning av en norsk dam, adjutant Ring utrustad med spröjsar som en karl, nog fanns det ytterligheter då också."

Dyrsk hembygden

Som vi inledningsvis nämnde har Karl Svartz många strängar på sin lyra. Han har inte "bara" målat hus. De konstnärliga talangerna har kommit i uttryck genom annat måleri och de landskapsmålningar han skapat skäms inte för sig. Kär-

Bergs medvet. ter. sionet kr. P högtidliktan
Påskh missio
har v gaa n av SM firade nattva ström sjöng. tor Li te dag sjöng. kade v hr Bö skapsn i Ri medve och m Betelift tania-t Eskil komste mycke torerna ran Be arnas der le
Hol
Urh
STG derats Nygu forme p genen i ett lä Unde preside handla Vidare och N Sverige Kekk sin syri samari leken återkor sluta som K hemby
O, h på k Nu Nu För Ty e Min
Här Här Här Här Minn Men När
Ja n man visst i tid Men
de ä Därf, när j l mi
Ja, s min i Ty o en lo den Den i min

Lev Stiftelsen gamla Trotjänarinnor – fyller 50 år i morgon

Stiftelsen för gamla tjänarinnor
fyller 50 år i morgon.

En liten pratstund med själve ordföranden, häradshövding Smith.

De alla äldsta på hemmet.

Minns ni vad signaturen Snorre sjunger på sitt gammaldags trohjärtade sätt om "Trotjänarinnan":

"Hon aldrig nånsin tager, men ständigt blott hon ger. Snart finnas hennes likar uti vår tid ej mer."

Det sista är till den grad med sanningen överensstämmande, att man numer, när man någon sällsynt gång stäl-

les inför en levande och allfort i sitt husbondefolks tjänst varande trotjänarinnan, betraktar henne nära nog som ett fenomen, en uppenbarelse från en bättre värld. Och när man vandrar igenom ett helt stort femvåningshus, där i vartenda rum bor en varelse av detta snart

nog utdöda släkte, har man en känsla av att man går nästan på helig mark.

Huset i fråga bär adressen Vagnadsvägen 26 och innesluter Stiftelsen för gamla tjänarinnor, som den 15 dennes fyller femtio år. Så länge är det nämligen, sedan på initiativ av grevinnan Ingeborg Skjöldebrand, fröknarna Hilda Dalman, Augusta Jacobson och Ida Frestadius upprop utfärdades till en basar, vars inkomster skulle gå till

ett hem för gamla tjänarinnor. Det blev nära 50 000 kr. i resultat, donationer och gåvor i samband med basaren stego till över 85 000 kr., och i juni samma år förhyrdes en våning på sex rum och kök, som blev det första hemmet för äldre tjänarinnor. Tolv sådana mottogs där i oktober, och samtidigt lämnades också pension åt tjugutva andra.

Stiftelsens förste ordförande blev justitierådet, sedermera statsrådet och presidenten Östergren. Sitt säkraste och intyktserikaste stöd hade stiftelsen i ingenjör Oscar Hirsch, vilken var ledamot av styrelsen ända från stiftelsens början till sin död 1931, alltså i 48 år, varav 19 som ordförande. Han var, kan man säga, stiftelsens grand old man. Genom sin stora organisationsförmåga och sina vidsträckta förbindelser inom olika kretsar i huvudstaden verkade han på mångahanda sätt till stiftelsens fromma. Detta märktes icke minst på de talrika bevis på människors intresse och givmildhet, som kommo hemmet till del. Det har blivit rikligen begåvat med donationer, som möjliggjort dess utveckling och utvidgning. 1887 inköptes fastigheten Surbrunnsgatan 55, och 1913-14 byggde man det ståtliga hus, där hemmet än i dag är inrymt. Styrelsen består av ordföranden, häradshövding Gustaf Smith, vice ordföranden direktör Axel Hirsch, kassaförvaltaren bankdirektör Axel Dandell och direktrisen fru Axeline Öhman jämte fru Ida Lundquist, ingenjör Gustaf Sällström, fröken Clara Boström och fröken Ebba Wedberg. Hemmets föreståndarinnan är fröken Ingeborg Perselli.

Svenska Dagbladets medarbetare har haft tillfälle att med ordföranden och vice ordföranden bese hemmet grundligt från golv till tak. Det är verkligen en sällsynt behaglig och ombonad tillflykt, som dessa gamla människor här funnit på sin ålders dagar efter ett arbetsfyllt liv. Anstaltsprägel saknas totalt. Man märker överallt, hur fin omtänksamhet och praktisk klokhet samverkat för att åstadkomma det bästa resultat. Med få undantag har var och en av hemmets pensionärer sitt eget rum, åtskilliga av dessa försedda med kokvrå. Var och en lagar sin mat själv, antingen i kokvrån eller i stora gemensamma kök, varav ett — liksom badrum — finns i varje våning.

På nedra botten har föreståndarinnan bostad och mottagningsrum. Här ligga också sällskapsrummen, en vacker salong samt stora samlingsrummet, en sannskyldig jättesal, som ledigt rymmer de över 100 pensionärerna och åtskilliga fler därejämte. Här hållas andaktsstunderna om onsdagarna, dem pastor Irstam leder, här intagas de årliga festliga middagar, till vilka en av hemmets främsta välgörare, framlidne ingenjör Oscar Hirsch, skänkt särskilt anslag, hit förläggas över huvud taget alla festliga sammankomster. Här skall också 50-årsbördstiden firas med middag, tal, sång och musik m. m. Det brukar vara en synnerligen högtidlig anblick, där de gamla samlas, fina och pyntade, till dessa små fester av olika slag, och Patriotiska sällskapets medalj lyser på många bröst.

Stiftelsens behållning i fast och lös egendom uppgick vid utgången av 1932 till 3 082 000 kr. Över 1½ million kronor ha under det gångna halvsekleet av stiftelsen utdelats i pensioner åt gamla tjänarinnor, vilka pengar alla gått ge-

Konsert för arbetslösa i Hagalund, Solna 1928

Konsert för de arbetslösa
i Hagalund. 1928 -
29

Solna kyrkosångskör.

Solna kyrkosångskörs konsert i Hagalunds kyrka i lördags var talrikt besökt. Programmet inleddes med orgelsolo av dir. Löwenadler varefter kören intonerade den mäktiga sexstämmiga adventmotetten "Lyften, I, portar högt" av Hamerschmidt, följd av jul och nyårshymner, där särskilt John Moréns "nyårsbön" klingade friskt. Passions- och påsktidens hymner, med sina veka melodier i moll gjorde ett gripande intryck. Även här gjorde sig väl J. Moréns "Se vi gå upp till Jerusalem", om vilken dirigenten fått det rätta taget och kören nyanserade på ett utmärkt sätt. Programmet fortsatte med hymner för senare delen av kyrkoåret och med Beethovens lovsång som sista körverk och avslutades med orgelsolo. En angenäm bekantskap blev solisten hr Nils

Kahl, vilken fått ersätta tandläkare Svensson, som insjuknat. Hr Kahls tenor var både mjuk och välklingande i de båda verk han framförde "Hvis du har varme tanker" av Börresen och "Still, wie die Nacht" av Bohm.

Som helhet betraktat var konserten mycket lyckad och programvalet förnämligt, vilket leder den unga kören och dess energiske dirigent till all heder. Vid jämförelse mellan kompositörerna, fäster man sig otvivelaktigt vid verk av John Norén, denne gudabenedade kyrkomusiker, och det är enbart glädjande att han alltmer sjunges av våra kyrkokörer.

Konserten, som anordnats till förmån för de arbetslösa i Solna, torde, vad vi erfarit, inbringa c:a 200 kr., under förutsättning av restitution av nöjesskatten.

Där jag (Eva Hjelm) var medlem
f. Andersson